

VAN DE BRUNSSUMMERHEIDE EN OMGEVING

door

A. THEUNISSEN

Een van de mooiste natuurmonumenten op geologisch en natuurhistorisch gebied in Zuid-Limburg is wel de Brunssummerheide en aangrenzende terreinen, die we vroeger nog hebben gekend in ongerepte toestand. Vooral tengevolge van de ontwikkeling van 't mijnwezen hebben die streken veel van haar oorspronkelijkheid verloren.

De amateur-geoloog kan er echter nog mooie vondsten en waarnemingen doen.

De storing „de Feldbiss” (een daling der schollen) kan hij in de nabijheid der mijnwerkerswoningen van de mijn „Hendrik” nog waarnemen.

In de grind- en kleigroeven der gemeente kwam nog een pliocene flora (zaden en bladeren) voor de dag. Zo de vindplaatsen niet te zeer gestoord zijn, is een en ander nog waar te nemen.

Het grof gezifte pliocene grind uit de groeven biedt gelegenheid om fossielen en stenen te verzamelen. Oude Maasstromen hebben hier zwerfsteenmateriaal aangevoerd, waarvan we hier een deel onder de aandacht zullen brengen.

Losse zeeëgels of ingesloten in de hier zo talrijke vuurstenen.

Versteende koralen, zeelies, slakkenhuisjes in de verkiezelde kalksteen. Men moet bedenken, dat deze fossielen niet zo mooi zijn als ze in de oorspronkelijke laag gevonden worden. Het kiezelzuur heeft vele fossielen misvormd, wat de determinering moeilijk maakt.

Talrijke soorten gesteenten zijn er te verzamelen; mooi zijn de kwartsieten met kwartsbanden en de zuivere kwartssteentjes. Op bepaalde plaatsen komen achaten voor en kiezeloolieten, welke door hun betrekkelijke menigvuldigheid wijzen op pliocene ouderdom van de afzetting. De zwarte karakteristieke lydiet of kiezellei (toetssteen), waarschijnlijk uit het Carboon der Ardennen, voelt zacht aan, splijt volgens platte vlakken en heeft soms witte kwartsaderen, 't is een mooi gesteente.

Rode ijzerkiezel of jaspis¹⁾ uit het Boven-Carboon (Lahngebied) vertoont soms ook witte kwartsaderen.

1) Van Straaten, L. M. J. U. (Proefschrift: Grindonderzoek in Zuid-Limburg) ontkent het voorkomen in Zuid-Limburg van jaspis, bontzandsteen en e.a. Rijngesteenten. Red.

Blauwe gerolde vuurstenen, die door pliocene stromen deels uit de miocene bruinkollagen zijn aangevoerd, bevatten soms fossielen. Bontzandsteen — rood en wit gekleurd — (Trias uit 't Rijngebied) gaat vergezeld van bontzandsteen-conglomeraat en andere conglomeraten, waaronder die van Burnot wel de bekendste is.

Bruinkoolzandsteen heeft een fijnkorrelige structuur, soms nog met insluitsels van bruinkool en is vermoedelijk afkomstig uit Zuid-Limburg zelf, meent men.

Kolenzandsteen bestaat uit grof zand, en is tamelijk hard, zodat ze te gebruiken is als bouwsteen.

Tussen het grind kan men ook breksie, met de samenstelling van kantige brokjes steen, vinden.

In de Brunsummerheide, nabij De Stort, bevindt zich de grote grind- en zandwasserij der Staatsmijn, die zeker een bezoek waard is.

Het zand en grind ligt hier in de groeve onder een bijzonder dikke kleilaag.

Uit het zand en grind komt wel eens versteend hout voor de dag, vermoedelijk van cretaceïsche ouderdom en afkomstig uit het Akens zand. Het is wel een zeldzaam fossiel en zeer gezocht door de verzamelaars. In de nabijheid liggen hopen grof gezift grind, waarin nog wel fraaie verzamelstukken te vinden zijn.

Om het terrein te betreden, moet echter verlof gevraagd worden aan de opzichter van dat bedrijf.

Wie fossielen uit Het Krijt wil verzamelen, moet de mergelgroeven van Geulhem bij Houthem St-Gerlach, Kunrade en St-Pieter bij Maastricht bezoeken. Bij Schin op Geul ligt een profiel bloot en vindt men typische slakkenhuisjes. Recente slakkenhuisjes kan men eveneens in 't Geuldal verzamelen.

Als men verlof krijgt om de stortplaatsen van een mijn te bezoeken, kan men daar afdrukken uit 't Carboon verzamelen, doch de mooie stukken zijn zeldzaam. Daar vindt men ook kwarskristallen en pyrietkristallen uit de storingen in de mijn.

De Heimansgroeve bij Epen toont aan de oppervlakte het Boven-Carboon (nog geen echte steenkool). Het is zg. brandlei. De daar kort bij aanwezige zandsteen is geschikt als bouwmetaal.

Door de Stichting „'t Limburgsche Landschap" blijft de Heimansgroeve een natuurmonument.

In de nabijheid vindt men het zinkvioletje. Ook de aanwezige bruinkoolgroeven zijn een bezoek waard.

Op de Carisborg nabij de Staatsmijn Emma, wordt de bruinkool tot briketten verwerkt.

Te Eijgelshoven is een grote groeve, die momenteel de bruinkool wegens kolentekort aan de fabrieken aflevert. In deze groeve vindt men nog de onderstammen van een Sequoia.

Deze miocene bruinkolenlagen zijn bedekt met kristalzanden en een laag afgeronde blauwe vuurstenen.

De talrijke grind- en zandgroeven zijn niet minder een bezoek waard, daar men er soms een mooi stuk voor de geologische verzameling kan machtig worden; enige soorten zeeëgels uit 't Krijt zijn daarin voorkomende zwerffossielen. Men moet geluk hebben om juist een zeldzaam stuk in de wacht te slepen, een genot voor de verzamelaar! Zo zien we, dat er voor de amateur-geoloog op zijn zwerftochten door Zuid-Limburg gelegenheid is, om niet alleen fossielen en stenen te verzamelen, maar ook zijn geologische kennis te verrijken.

In 't natuurhistorisch Museum te Maastricht en 't Museum Ehrenstein te Kerkrade kan men tevens zijn Limburgse geologische vondsten vergelijken.

Heerlen, September 1946.

ERRATA

1. De sponsenkenner Krul — Enschede verzoekt de lezers, het onderschrift van Afb. 32 in Publicatie III te wijzigen, wat de sponsnamen betreft, die van de heer Langerhuizen afkomstig zijn. Beide exn. moeten tot Rhizopoterium sp. worden gerekend.
2. In verband met de voetnoot van de Red. op bl. 80 van Publicatie III, verzoekt Dr Thiadens — Heerlen er de aandacht op te vestigen, dat een vroegere Rijn al-of-niet-in-Zuid-Limburg niet met het voorkomen van kwartsieten in verband mag worden gebracht, wat misschien uit de 2e alinea wel zou kunnen worden gelezen en niet in de bedoeling lag.